

INTERNET: una xarxa de metàfores

Treball de Final de Carrera de Filologia Catalana

Roger Pérez i Brufau
Tutor: Jaume Mateu Fontanals
UOC 2007

ÍNDEX

Introducció	p. 3
1. La teoria de la metàfora de G. Lakoff i M. Johnson	p. 5
1.1. Importància de la metàfora	p. 5
1.2. Tipologia de la metàfora	p. 7
a) Metàfora orientacional	p. 7
b) Metàfora ontològica	p. 8
c) Metàfora estructural	p. 9
1.3. Paper i estructura de la metàfora	p. 10
1.4. Problemes de la metàfora	p. 12
1.5. Conclusions	p. 15
2. Les metàfores d'Internet	p. 17
2.1. Internet és un espai	p. 18
2.2. Internet és un espai que està a dalt	p. 20
2.3. A Internet hi ha coses	p. 21
2.4. Internet està relacionada amb l'aigua	p. 22
2.5. Internet està relacionada amb els textos	p. 24
2.6. Internet és una casa	p. 26
2.7. A Internet hi ha animals	p. 27
Conclusió	p. 28
Bibliografia	p. 32
Webgrafia	p. 33

Introducció

Ens proposem, en aquest breu treball, analitzar les principals metàfores que utilitzem els usuaris per referir-nos a Internet i a les activitats i persones relacionades amb la xarxa. La nostra anàlisi es mourà en els termes de la teoria defensada principalment per George Lakoff i Mark Johnson en el conjunt de les seves obres, tot i que mereixerà especial atenció —i serà el centre de la primera part del treball— l’obra de 1980 *Metaphors we live by*¹.

Així, doncs, per tal de portar a terme aquesta anàlisi realitzarem en primer lloc —cosa que ocuparà, com ja hem comentat, la primera part d’aquest treball— una exposició breu i concisa dels elements centrals de la teoria de la metàfora de Lakoff i Johnson. Veurem aquí com la divisió entre metàfores estructurals, ontològiques i orientacionals ens és plenament vàlida i útil per tal d’examinar posteriorment el recull de metàfores referides a la xarxa que hem realitzat i que serà objectiu d’anàlisi en la segona part del treball. Tot i la centralitat de la qüestió de la metàfora en el conjunt de l’obra d’aquests dos autors, no podrem evitar en certs moments —que intentarem que siguin els mínims— referir-nos al conjunt de la seva teoria per tal de fer ben clara l’exposició que ens interessa sobre el problema de la metàfora.

Ens centrarem, per tant —i això ocuparà la segona part del treball—, en aquelles metàfores que es refereixen a les activitats, persones i instruments que envolten el que podríem anomenar “món conceptual de la xarxa”, de manera que prescindim de les que es refereixen al món de la informàtica en general. Tot i això, com que la pretensió és la de fer l’anàlisi més completa possible, pot ser que alguna de les dades sotmeses a anàlisi es mogui a mig camí entre la navegació per Internet i l’ús general de l’ordinador —nosaltres examinarem sempre aquestes dades mixtes des del punt de vista de la navegació, tot i que el seu àmbit d’acció pugui ser més ampli². Veurem al llarg d’aquesta segona part del treball com la teoria de Lakoff i Johnson serveix de manera

¹ La traducció castellana del qual tenim referenciada a la bibliografia, ja que és la que hem seguit a l’hora de redactar la primera part d’aquest treball.

² Deixem de banda, tot i que l’hem trobat analitzada com a part central en la majoria dels articles sobre la temàtica consultats, la “metàfora” que converteix un determinat ús de la xarxa en un “mercat”, ja que, tot i que la compra es realitza a distància, la compra és efectivament real i l’objecte és un objecte gens ni mica “virtual”, que ha de ser enviat ordinàriament, pagat realment, etc. Justament aquesta metàfora —juntament amb la de la biblioteca, la del correu i la dels móns digitals— és un eix central de l’interessant llibre de Mark Stefik *Internet dreams*, referenciat a la bibliografia.

evident per tal de comprendre l'ús del llenguatge metafòric que hem descobert que fem quan ens referim a Internet.

Finalment, una conclusió recollirà les principals dades aportades per la nostra anàlisi i clourà el treball mostrant com anàlisis d'aquest tipus poden ajudar-nos a entendre l'estructura de "móns conceptuals" diversos.

Aprofito per agrair el recull de dades efectuat per Josep Romeu, David Rojas i Gerard Esteve així com l'impuls i les recomanacions de Jaume Mateu. També, evidentment, agraeixo a Eva Sans la Il·lustració 1 de la pàgina 29 del treball.

1. La teoria de la metàfora de G. Lakoff i M. Johnson

Tal com ja hem comentat en la introducció, aquesta primera part del treball ha de servir per fer-nos la idea més completa que puguem, donades les limitacions d'espai, d'allò essencial a la teoria de la metàfora conceptual defensada per Lakoff i Johnson en el conjunt de la seva obra.

1.1. Importància de la metàfora

"La metàfora impregna la vida quotidiana, no només el llenguatge, sinó també el pensament i l'acció. El nostre sistema conceptual ordinari, en termes del qualensem i actuem, és fonamentalment de naturalesa metafòrica"³ / ⁴. Aquest seria, a grans trets, el punt de partença de la teoria de Lakoff i Johnson sobre la sistematització metafòrica del món⁵. I aquest serà el punt de partença de la nostra anàlisi en un àmbit concret de coneixement com és el de la comunicació i, en general, la utilització a nivell d'usuari —és a dir, no d'especialistes informàtics— d'Internet⁶.

Per explicar-nos innovacions en la realitat, ja siguin tècniques, de nous àmbits de coneixement o, si es donés el cas, de canvi de mentalitat a l'hora d'entendre àmbits de

³ Lakoff, G. i Johnson, M., *Metàforas de la vida cotidiana*, Cátedra, Teorema, Madrid, 1986, p. 39. Aquest apartat del treball suposa, en essència, un breu resum d'aquest text, tot i que es poden trobar altres aproximacions generals al tema al text de Z. Kövecses citat a la bibliografia —potser l'aproximació més clara i sistemàtica de les que he pogut consultar— o als textos de G. Lakoff, "The Contemporary Theory of Metaphor" i al text de J. Nubiola "El valor cognitivo de las metáforas", tots dos textos fàcilment accessibles a Internet. També és força recomanable l'aproximació d'Ungerer i Schmid citada a la bibliografia.

No evitarem, tot i reconèixer que ens centrem en el text *Metàforas de la vida cotidiana*, quan calgui, ja que el tema apareix en gairebé la totalitat de les obres de Johnson i Lakoff, referències a d'altres obres dels autors per oferir més claredat o amplitud.

⁴ En tots els casos traduïm al català les citacions —ja sigui des del castellà o des de l'anglès, en la majoria de casos— per tal d'afavorir la claredat, uniformitat i direccionalitat del text, sense haver de saltar d'idioma constantment. En tot cas es pot consultar sempre l'original, ja que donem en totes les ocasions les referències de l'original o traducció castellana corresponent al fragment en nota al peu.

⁵ El conjunt de la seva teoria el completariem amb les idees fonamentals segons les quals el pensament és bàsicament de contingut corporal i imaginatiu, idees clarament exposades al text de Lakoff titulat *Women, fire and dangerous things*. Tot i que també els dos autors en conjunt insisteixen en això a l'inici de *Philosophy in the flesh*: "la ment és de caràcter corpori. El pensament és majoritàriament inconscient. Els conceptes abstractes són principalment metafòrics" (p. 3), tres punts destacats com les tres grans descobertes de la ciència cognitiva.

⁶ En cap cas pretenem entrar en la teoria filosòfico-lingüística general dels autors i intentarem limitar-nos a la temàtica de la metàfora sempre que puguem —tot i que som conscient que caldrà saltar-nos aquesta indicació en un determinat moment. I això serà així no pas perquè el nivell més general de la proposta no presenti interès —ben al contrari— sinó per tal d'acotar la nostra presentació i recerca el màxim possible.

vivència concreta o abstracta —des d'Internet, passant pels sentiments, o per la comprensió de la llibertat humana fins a la presència de la divinitat en la nostra existència—; per explicar-nos tot això, doncs, normalment partim d'un domini d'origen sistematitzat —generalment lligat a la nostra interacció física amb el món i els altres— que ens ajudi a sistematitzar metafòricament el domini destí que necessita ajuda per tal de ser categoritzat i conceptualitzat de la forma més acurada possible, donada la seva poca consistència òntica, la seva borrositat de fronteres o simplement per la dificultat d'expressió inherent a determinades experiències. En el cas d'Internet es donaria un desconeixement o oblit general a nivell d'usuari de la seva base física de corrents, bits, etc.

Així, doncs, sistematitzem el món⁷, en especial els nous àmbits de coneixement que van sorgint gràcies a la creació humana d'innovacions tècniques que sembla no tenir final, mitjançant metàfores que estan ja sistematitzades i, en molts casos, fins i tot subcategoritzades en sistemes simbòlics, per tal d'assolir una coherència conceptual — que no consistència— que ens ajudi en la nostra finalitat principal, que no és altra que la d'obtenir una comprensió de la realitat que ens permeti entendre allò que és i projectar correctament allò que volem que sigui, és a dir, que ens ajudi en la sistematització d'allò que és i que ens permeti projectar el millor possible les nostres accions al món⁸.

D'aquesta manera, doncs, trobarem salts d'allò físic a allò no físic de forma directa —lligats en la majoria de casos a la visió, donada la centralitat d'aquest sentit⁹,

⁷ Creem Models Cognitius Idealitzats (MCI, o ICM en l'original terminologia anglesa), en la terminologia de Lakoff a *Women, fire and dangerous things*. Altres models de conceptualització o categorització seran defensats per altres autors dins del moviment cognitivista.

⁸ “Comprendre l'experiència via metàfora és un dels grans triomfs imaginatius de la ment humana. Gran part del pensament racional implica l'ús de models metafòrics. Qualsevol consideració adequada de la racionalitat ha d'explicar l'ús de la imaginació i gran part de la imaginació consisteix en el raonament metafòric”, afirmarà Lakoff a *Women, fire, and dangerous things*, p. 303. És per aquest motiu que la teoria ha de partir i tornar al dia a dia, a la vida quotidiana i a l'ús de la imaginació que realitzem en aquest existir diari. Johnson anirà més enllà i encetarà el seu gran llibre *The body in the mind* amb la següent afirmació: “sense la imaginació, res al món no podria ser significatiu. Sense la imaginació, no podríem mai donar un sentit a la nostra experiència. Sense la imaginació, no podríem raonar cap a un coneixement de la realitat. Aquest llibre és una elaboració i defensa d'aquestes tres controvertides reivindicacions” (p. IX). Aprofitem per destacar el fet que és central la imaginació en el conjunt de l'obra de molts filòsofs —Aristòtil, Ricoeur, Kant, Descartes, etc.— tot i que destaca en l'obra de Jean-Paul Sartre, la filosofia del qual caldria revisar a fons novament des de la perspectiva de l'obra de Johnson i Lakoff. Remeto, per a una anàlisi detallada de la qüestió de la imaginació a la meua tesi doctoral: Pérez i Brufau, R., *Llibertat, realitat i imaginació. Jean-Paul Sartre (1927-1943)* [Microforma], Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 2000.

⁹ Centralitat ja destacada per Merleau-Ponty o Sartre en el conjunt de la seva obra. Tot i que també per Jacob Bronowski, donant una importància central a la imaginació en una nota cabdal, en la meua opinió, per al tema que estem tractant: “les nostres facultats, memòria,

tot i que trobarem salts de la parla a l'escriptura i de l'oïda a la lectura— i fins i tot trobarem aquests mateixos salts realitzats a través d'algun sistema metafòric ja estructurat, cosa que fa que les pròpies metàfores permetin uns certs jocs conceptuals i no uns altres i que es divideixin així en metàfores vives —aquelles que arribem a oblidar que ho són i que usem majoritàriament en la vida quotidiana— i metàfores mortes, tot i que aquestes poden ser reutilitzades i recuperar-se posteriorment en àmbits com la creació poètica —o artística en general— i fins i tot científica.

1.2. Tipologia de la metàfora

Tenint en compte, doncs, aquesta idea bàsica, Lakoff i Johnson estableixen una tipologia de metàfores que serà la que usarem nosaltres, i que intentarem resumir tot seguit.

a) Metàfora orientacional

Les metàfores d'aquest tipus són aquelles que tenen a veure amb l'orientació espacial: dalt-baix, dins-fora, davant-darrere, etc., "no són arbitràries, tenen una base en la nostra experiència física i cultural"¹⁰. De la barreja d'aquestes pot néixer una millor comprensió d'algun concepte com, per citar alguns dels casos tractats pels autors, felicitat, bondat, força, futur, estatus, virtut, salut, vida, etc.¹¹.

imaginació, al·lusió, simbolització, estan totes condicionades pel nostre sentit de la vista. La vista domina aquest tipus de seqüència, com pensem les coses que apareixen a la nostra ment. I torno a "visual", "visió" i "visionari"; "imatge", "imaginari", "imaginació". La imaginació és un do molt menys mecànic que l'ull tal i com l'hem descrit, però donat que està totalment arrelat en ell, és una capacitat que posseeixen els éssers humans i que no comparteixen amb cap dels animals. No podem separar l'especial importància de l'aparell visual de l'home de la seva capacitat d'imaginar que és única, de la seva capacitat de fer plans i de portar a terme totes aquelles coses que generalment s'inclouen en aquesta expressió que tot ho abraça: "lliure albir". Quan parlem de lliure albir, de voluntat lliure, ens referim en realitat a la visualització d'alternatives i a l'acte d'escollir entre elles. En la meua opinió —que no tothom comparteix— el problema central de la consciència humana radica en la seva capacitat d'imaginar" (Bronowski, J., *Los orígenes del conocimiento y la imaginación*, Gedisa, Colección Hombre y Sociedad, Barcelona, 1993, p. 32).

¹⁰ Lakoff, G. i Johnson, M., *Metáforas de la vida cotidiana*, ed. cit., p. 50.

¹¹ Aquest tipus de metàfora lligat a l'experiència corporal serà molt més desenvolupat a Johnson, M., *The body in the mind*, Chicago University Press, Chicago, 1987; Lakoff, G., *Women, fire and dangerous things*, Chicago University Press, Chicago, 1987 i Lakoff, G. i Johnson, M. *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*, Basic Books, Nova York, 1999.

La diversitat de les nostres experiències directes en el medi físic o amb els altres en el medi cultural dona lloc a diverses metàfores, que per al seu ús en la comprensió només reclamen de coherència interna i entre elles. Totes elles seran més o menys unides a l'experiència que les explica i es mostraran més o menys exitoses segons la cultura, que, com que també en reclama la coherència, donarà prioritat a unes sobre les altres, sobretot a les relacionades amb l'espai i a les més abstractes¹² —seran així, doncs, unes molt més productives que les altres.

b) Metàfora ontològica

Aquesta metàfora, tan útil i necessària com la primera per tal d'organitzar la nostra comprensió de la realitat viscuda, és la que es basa en el fet d'"entendre les nostres experiències en termes d'objectes i substàncies"¹³.

Aquest tipus de metàfora permet separar unitats de la nostra experiència interna i manipular-les com si fossin coses físiques, ens ajuda a categoritzar, agrupar, quantificar, raonar sobre elles. Provenint tot concepte de l'experiència física al món, els autors afirmen que "la nostra experiència amb objectes físics (especialment els nostres propis cossos) proporciona la base per a una varietat extraordinàriament àmplia de metàfores ontològiques"¹⁴.

D'entre aquest tipus de metàfores destacaríem, a tall d'exemple, tal com ho fan els autors, l'oposició dins-fora, que fa de la nostra ment un recipient on entren les coses

¹² Així, doncs, tal com especifica molt millor Johnson a *The body in the mind*, és a partir del cos humà que neixen molts dels nostres conceptes, que superen aquesta experiència corporal però no la transcendeixen cap a cap altre lloc que no sigui l'existència del concepte en el nostre pensament-cervell. Serveixi la frase següent com a exemple del que diem: "el meu argument comença mostrant que el moviment corporal humà, la manipulació d'objectes, i les interaccions perceptuals impliquen uns motlles recurrents sense els quals la nostra experiència seria caòtica i incomprendible. Anomeno aquests motlles "imatges-esquema", perquè funcionen en primer lloc com a estructures abstractes d'imatges" (p. XIX). Cercarà recolzament en Kant per a fonamentar aquesta tesi mentre que la presència d'Aristòtil es fa evident, si tenim en compte afirmacions com: "pel que fa a l'ànima discursiva, les imatges fan la funció de les sensacions. Quan, efectivament, afirma o nega que una cosa és bona o dolenta, ho evita o bé o cerca. Per això, l'ànima mai no pensa sense una imatge" o "la facultat intel·lectual pensa sens dubte les formes en les imatges", extretes les dues del text d'Aristòtil, *De l'ànima*, dins Aristòtil, *Psicologia*, Laia, Textos filosòfics, 4, Barcelona, 1989, p. 140 i 141 respectivament.

¹³ Lakoff, G. i Johnson, M., *Metàforas de la vida cotidiana*, ed. cit., p. 63.

¹⁴ *Ídem*, p. 64. Altre cop és allò bàsic (corporal) la base d'allò abstracte, que es pot estendre típicament per ús de metàfores, tot i que també de metonímies —destacades, per exemple, al text de Johnson *The body in the mind*, p. XIX-XX de l'edició citada a la bibliografia—, donant unes fronteres obertes i flexibles que permetin cada cop una millor comprensió del món.

de la nostra experiència i la que relaciona la visió amb el pensament, passant de l'organització del camp visual a un camp del pensament o transcendental¹⁵.

Per tal de construir metàfores ontològiques, Lakoff i Johnson destaquen dos procediments —coneguts ja en l'anàlisi literària— però que lligats al conjunt de l'experiència i la conceptualització del món, no deixen de marcar un punt d'inflexió molt important dins de la ciència cognitiva.

a) Personificació: "l'objecte físic s'especifica com una persona"¹⁶, donant-li sentit en termes humans.

b) Metonímia conceptual: que permet concretar, referir-se a una part del tot, de manera que allò abstracte és explicat en termes d'allò experiencial, ja sigui persona per nom, posseïdor per posseït, autor per llibre, lloc per persones, productor per producte o continent per contingut, per exemple¹⁷.

Mitjançant l'ús i el desenvolupament més profund d'aquestes metàfores s'arriba al fet que hi ha parts de la metàfora més usades que altres, i que acaben formant part "del llenguatge literal ordinari"¹⁸, una part d'aquestes són les que volem examinar, el vocabulari usual per parlar d'Internet, no pas el vocabulari dels especialistes informàtics. D'altres, en canvi, com ja hem comentat, queden fora d'aquest vocabulari, per al llenguatge figuratiu o imaginatiu.

Així, doncs, per resumir: el que pretenen aquestes metàfores és explicar allò més borrós mitjançant allò més clar: "conceptualitzen característicament allò que no és físic en termes d'allò físic"¹⁹.

c) Metàfora estructural

Aquest darrer tipus de metàfora analitzat pels autors del text es correspon amb el d'aquelles que usen allò ja estructurat per estructurar conceptes poc definits. El cas paradigmàtic citat per Lakoff i Johnson és el que condueix a pensar que "una discussió

¹⁵ Aquest exemple serà tractat en profunditat en gairebé tots els textos dels autors.

¹⁶ *Ídem*, p. 71.

¹⁷ Seguim per a aquest aclariment sobre la metonímia el text citat a la bibliografia d'Inchaurreal i Vázquez, *Una introducció cognitiva al llenguatge y la lingüística*, en especial el capítol dedicat a la Lexicologia.

¹⁸ Lakoff, G. i Johnson, M., *Metáforas de la vida cotidiana*, ed. cit., p. 93.

¹⁹ *Ídem*, p. 99.

és una guerra"²⁰, cas que, tot i que per a nosaltres és claríssim, en tant que té una base natural i cultural forta, depèn del lloc i moment.

Aquest cas és un dels que més clarament mostra que en la construcció de metàfores per a la comprensió hi té un paper destacat no només l'experiència sinó també la pròpia acció que, dialècticament, constitueix un determinat pensament que, al seu torn, determina una forma d'actuar, ja que la discussió és, pròpiament, una acció al món amb els altres reals.

Tota comprensió²¹, doncs, és mediatitzada per la metàfora —menys l'orientació física²²— i és a partir d'aquestes experiències bàsiques que construïm la nostra comprensió per establir-hi coherència i sentit, ja sigui mitjançant una sola metàfora o mitjançant diverses metàfores que siguin coherents entre elles²³. D'aquí se segueix que tota comprensió que comparteixi quelcom físic s'acobla millor i es mostra més segura i coherent que aquella que no tingui contacte amb l'experiència: exemples lligats a superfície, moviment, força, equilibri, lligam, cicle, escala o conceptes similars en són una mostra.

1.3. Paper i estructura de la metàfora

Seguidament, un cop establerta la base fonamental de la teoria i la tipologia de Lakoff i Johnson d'allò que anomenen metàfora conceptual —oposada a la simple expressió lingüística metafòrica, molt ben analitzada a l'inici del text de Kövecses citat a la bibliografia, i a la metàfora d'imatge, concretada al text de M.J. Cuenca i J. Hilferty

²⁰ *Ídem*, p. 104.

²¹ Per a Johnson a *The body in the mind* la comprensió és "la manera en què "tenim un món", la manera en què experimentem el món com a una realitat comprensible" (p. 102), és a dir, lligada a l'experiència, la situació i la intenció.

²² El text de G. Lakoff "The contemporary theory of Metaphor" és més clar en aquest sentit tot i que els altres textos dels autors citats a la bibliografia també ho són.

²³ Ja declarava en aquest sentit F. Nietzsche en el famós text *Sobre veritat i mentida en sentit extramoral*, on ens mostra el camí fins al concepte a través de diverses metàfores o imatges: de la "cosa en si" (1ª metàfora: de l'impuls nerviós a la imatge) al so (2ª metàfora: de la imatge al so). De manera que el problema del concepte es limita a l'"omissió d'allò individual i d'allò real". Les veritats són així "il·lusions de les quals s'ha oblidat que ho són" i "tot allò que eleva l'home per sobre de l'animal depèn d'aquesta capacitat de volatilitzar les metàfores intuïtives en un esquema". Tot concepte depèn, doncs, d'una imatge i no és altra cosa que un "residu d'una metàfora", veient clar que aquestes imatges-esquema (conceptes) que guiaran el nostre futur coneixement sorgiran principalment de la nostra pròpia orientació i acció al món. Per a Nietzsche, doncs, res no és justificat fora de nosaltres i el concepte és feina del llenguatge, de la ciència, de l'art, del mite i, finalment, de la vida mateixa, que no és altra cosa que aparença i il·lusió. Fragments extrets de Nietzsche, F., *Sobre verdad y mentira en sentido extramoral*, Tecnos, Cuadernos de filosofía y ensayo, Madrid, 1990, p. 25-27.

citat a la bibliografia, pàgines 104-105—, els autors estableixen que la metàfora permet entendre un domini de l'experiència en termes d'un altre fent el que anomenen una projecció (*mapping*) dels elements constitutius del domini origen als del domini destí o objectiu. Des de tipus naturals d'experiència (cos, acció física, interacció amb altres) sorgeixen orientacions (objectes, substàncies, viatges, guerra, edifici, etc.) que usem en altres àmbits de l'experiència més difusos: emocions, temps, idees, enteniment, treball, felicitat, etc.²⁴. Els primers estan suficientment estructurats com per ajudar a estructurar la resta d'experiències a partir de la nostra pròpia interacció amb ambdós àmbits, de manera que puguem definir-los millor fent-ne prototipus²⁵ i relacions entre ells. Per als autors, doncs, en tant que tot es basa en l'experiència interaccional²⁶, els conceptes són sempre "oberts"²⁷, cosa òbvia en el cas d'Internet, ja que contínuament s'estan afegint nous termes i noves estructures de comprensió lligades als nous usos apareguts sense parar.

Després d'haver examinat en profunditat les metàfores que structuren el sistema conceptual ordinari de la nostra cultura, Lakoff i Johnson passen a examinar les metàfores imaginatives i creatives, aquelles que creen realitat i, per tant, una nova comprensió i acció, enteses com a adaptació a una nova comprensió ambiental en tant que la metàfora determina allò real per a nosaltres, ja que la realitat física i social és essencialment metafòrica, les metàfores d'imatge començarien moltes d'elles en aquest nivell de semblança, així com la metonímia també ho faria mitjançant el lligam de contigüitat.

La idea segons la qual el que cerquem mitjançant la metàfora és establir o descobrir semblances farà que la majoria de metàfores noves es donin entre les estructurals, ja que és aquí on es poden trobar semblances entre entitats diverses, tot i que el seu fonament bàsic continuarà essent ontològic o orientacional —cosa que se'n farà evident en l'anàlisi posterior d'Internet.

Establir aquestes semblances serà el que farà treballar principalment la nostra imaginació, ja que per a establir-les cal fer-se una imatge —ni que sigui vaga i difusa—, és a dir, caldrà fer-se present dues realitats —segurament una d'elles absent o no

²⁴ Els mateixos autors destaquen de nou que tot és mediat per cos i imaginació i n'extreuen les conseqüències filosòfiques pertinents a *Philosophy in the flesh*.

²⁵ Es tracta d'una de les teories centrals dels autors i del corrent de la ciència cognitiva en general, recollit en tots els textos del corrent citats a la bibliografia com a element axial del moviment.

²⁶ És per això que els autors anomenen a la seva teoria "experientialisme" o "realisme experientialista" en gairebé tots els seus textos.

²⁷ Lakoff, G. i Johnson, M., *Metàforas de la vida cotidiana*, ed. cit., p. 166.

física— per tal de comparar-les, ja que el concepte o paraula no poden ser la font de la semblança originària sinó només el seu desenvolupament en una reflexió lingüística posterior. La imatge —apareguda en el terreny de la intuïció irreflexa, en el nivell inconscient tants cops citat per Lakoff i Johnson en tots els seus textos— iniciarà la comprensió, la qual serà desenvolupada posteriorment amb l'establiment —ara ja sí, reflexiu— de noves imatges i metàfores que formaran un sistema conceptual comunicable al final del procés²⁸. Lakoff i Johnson destaquen el fet que comentem, sense usar, però, la distinció entre reflexió i irreflexió²⁹ en afirmar que "la metàfora és primàriament una qüestió de pensament i acció, i només derivadament, una qüestió de llenguatge"³⁰.

Finalment, doncs, la funció primària de la metàfora és la "comprensió parcial d'un tipus d'experiència en termes d'un altre"³¹, i ha de ser parcial perquè les metàfores seleccionen una part de l'experiència i la destaquen, tot amagant-ne una altra, ja que la imaginació és incapaç d'establir el món com a totalitat sinó és com a fons de la imatge seleccionada³².

1.4. Problemes de la metàfora

Un cop donada aquesta conclusió, els autors es decideixen a analitzar els problemes de la metàfora, que són dos, tal com ja havíem anunciat per la seva importància pel que fa a comprensió i acció:

²⁸ I parlem aquí principalment de ciència i d'experiència social, no pas de poesia, on la imatge, tot i fer-se paraula, pot restar perfectament intuïtiva i no desenvolupada en una intenció comunicativa reflexiva. Per a una aproximació a la metàfora en poesia dins del mateix àmbit d'estudi es pot consultar el text: Lakoff, G. i Turner, M., *More than cool reason*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1989.

²⁹ Tot i parlar d'inconscient, com ja hem comentat.

³⁰ *Ídem*, p. 195.

³¹ *Ídem*, p. 195.

³² Quan analitzem les metàfores d'Internet veurem com hi ha projeccions que no són realitzades des de l'àmbit origen al destí, de manera que les projeccions són completament selectives i no pas generals, cosa que la teoria de Fauconnier i Turner sobre la Integració Conceptual potser destaca de forma més evident. Al respecte d'aquesta teoria es poden consultar les conferències de Mark Turner al Collège de France com a text més clar i assequible fàcilment a la xarxa dins de la pàgina d'aquest autor citada a la webgrafia. Tot i això, per a una aproximació més completa a la teoria pot ser consultat el text: Fauconnier, G. i Turner, M., *The way we think*, Basic Books, NY, 2002.

a) **Veritat:** centrada, com ja hem comentat, en categoritzar la realitat amb una adequació a l'experiència amb conceptes mòbils (prototipus, imatges-esquema³³).

b) **Acció apropiada:** la metàfora permet dirigir-se al passat i al futur en una dialèctica interaccional que és la que dóna la comprensió i la comunicació en paraula i acte.

El problema de la veritat se centra en l'anàlisi de la frase, la veritat de la qual implica:

- comprendre l'oració i la situació³⁴ a què es refereix.
- ajustament "de manera suficient d'acord als nostres propòsits"³⁵.
- molts cops comprendre la situació és:
 - * "projectar"³⁶ orientació a una cosa que no en té.
 - * "projectar" entitat a allò que no en té.
 - * posar un fons.
 - * posar categories a l'oració i traslladar-les a la situació.

És a dir, finalment, una certa "projecció metafòrica"³⁷ amb un referent extern sempre necessari que ens recorda molt la "intencionalitat" fenomenològica.

I, tal com pretenia la fenomenologia³⁸, Lakoff i Johnson afirmen cercar una tercera via entre objectivisme i subjectivisme³⁹ que reculli del primer les idees de ciència, veritat, racionalitat, precisió, justícia i imparcialitat, i del segon les emocions, la intuïció, la imaginació, la humanitat, l'art i la idea de veritat més elevada. Ells anomenen a aquesta síntesi del pensament —tal i com ja havíem dit— la síntesi experiencialista, i la defineixen de la següent manera —la citació és llarga però és necessari reproduir-la per tal d'entendre l'abast de la proposta⁴⁰:

*"en la nostra explicació de la veritat i de la comprensió
oferim una alternativa que nega que la subjectivitat i l'objectivitat*

³³ Qualsevol dels textos dels autors —així com de qualsevol altre autor dins del corrent cognitivista— seria clar al respecte de la importància de les imatges-esquema i de la teoria dels prototipus, com ja hem comentat en anteriors ocasions.

³⁴ Un altre concepte central a l'experiencialisme, com es pot veure al llarg del conjunt de l'obra dels autors, tot i no citar en cap moment Sartre com a gran defensor del concepte a mitjans del segle XX.

³⁵ *Idem*, p. 227.

³⁶ *Idem*, p. 212.

³⁷ *Idem*, p. 213.

³⁸ O, com a mínim, la versió sartriana d'aquest corrent ampli i heterogeni.

³⁹ La referència a aquesta tercera via és constant en tots els textos dels autors.

⁴⁰ La reproduïm tot permetent-nos per un moment, només un breu moment, introduir-nos en el terreny més general de la teoria de Lakoff i Johnson tot i haver dit que no ho faríem, ja que creiem que aquesta citació pot, per si sola, ajudar a situar a qui desconegui el rerefons de la seva proposta de forma ràpida i senzilla.

*siguin les nostres úniques possibilitats. Refusem la visió objectivista que existeix una veritat absoluta i incondicional, sense adoptar l'alternativa subjectivista d'una veritat que s'obté només a través de la imaginació, independentment de les circumstàncies externes. La raó que ens haguem centrat tant en la metàfora és que uneix la raó i la imaginació. La raó suposa categorització, implicació, inferència. La imaginació, en un dels seus molts aspectes, suposa **veure**⁴¹ un tipus de coses en termes d'un altre —allò que hem denominat pensament metafòric. La metàfora és, així, racionalment imaginativa. Donat que les categories del nostre pensament de tots els dies són en gran mesura metafòriques i el nostre raonament de cada dia comporta implicacions i inferències metafòriques, la racionalitat ordinària és imaginativa per la seva pròpia naturalesa. (...) La metàfora és un dels nostres instruments més importants per intentar entendre parcialment allò que no es pot entendre en la seva totalitat. Els nostres pensaments, les experiències estètiques, les pràctiques morals i la consciència espiritual. Aquests productes de la imaginació no estan desproveïts de racionalitat; donat que usen la metàfora, usen la racionalitat imaginativa. (...) Els mites de l'objectivisme i del subjectivisme s'equivoquen en l'explicació de la manera en què entenem el món, a través de les nostres interaccions amb ell. L'objectivisme s'equivoca en el fet que entendre, i la veritat en conseqüència, és quelcom necessàriament relatiu al nostre sistema conceptual cultural i no pot ser emmarcat en cap sistema conceptual absolut o neutral. L'objectivisme també oblida el fet que els sistemes conceptuals humans són de naturalesa metafòrica i impliquen una comprensió imaginativa d'un tipus de coses en termes d'un altre. El subjectivisme, per la seva banda, nega específicament que la nostra comprensió més imaginativa es doni en termes d'un sistema conceptual que està fonamentat en el nostre funcionament dins del nostre ambient físic i cultural. També oblida el fet que la*

⁴¹ El destacat és nostre.

comprensió metafòrica suposa implicacions metafòriques, que són una forma imaginativa de la racionalitat"⁴².

La teoria que proposen Lakoff i Johnson, i que serà el nostre punt de partença, afirma, finalment, que la comprensió es basa en les semblances que establim entre diverses realitats mitjançant una o més metàfores, de manera que "els elements bàsics d'una explicació experiencialista de la comprensió (...) sembla que són necessaris per a qualsevol tractament adequat d'aquestes qüestions humanes"⁴³.

Un cop lligades, com hem vist, raó i imaginació, els autors es mostren d'acord que la comprensió és "per a una persona"⁴⁴, que "té sentit per a un individu"⁴⁵ que "fa servir la comprensió com a font primària de la imaginació per mitjà de la metàfora"⁴⁶, però no cauen en el subjectivisme pel "seu refús de la idea romàntica segons la qual la comprensió està completament lliure d'imposicions"⁴⁷.

1.5. Conclusions

Finalment, els autors tanquen el text amb un *Post-scriptum* del qual cal citar un fragment per tal de veure on rau finalment el coneixement per a ells: "però les metàfores no són simplement coses que s'hagin de superar; per superar les metàfores, de fet cal usar altres metàfores. És com si la capacitat de comprendre l'experiència mitjançant metàfores fos un més dels sentits, com veure, tocar o escoltar, com si les metàfores proporcionessin l'única manera de percebre i experimentar moltes coses en el món. La metàfora és una part del nostre funcionament tan important com el nostre sentit del tacte, i tan preciosa com aquest"⁴⁸.

Així, doncs, l'ordre clàssic de percepció - imatge - concepte sembla finalment alterat i els conceptes passen a ser part més de la imaginació en forma d'imatges-esquema que ens serveixen per pensar, és a dir, categoritzar el món, donant lloc a un model conceptual que és relació entre les imatges, no separat d'elles. Al seu torn, a més, la imaginació és posada al nivell dels sentits.

⁴² *Ídem*, p. 235-237.

⁴³ *Ídem*, p. 267.

⁴⁴ *Ídem*, p. 273.

⁴⁵ *Ídem*, p. 273.

⁴⁶ *Ídem*, p. 273.

⁴⁷ *Ídem*, p. 273.

⁴⁸ *Ídem*, p. 283.

Per a aquests autors, doncs, el nivell més alt del pensament són els esquemes oberts⁴⁹ (com continència, límit, tot i part, dalt i baix, unió o enllaç, centre i perifèria, font, camí, objectiu, etc.) que ens ajuden a definir el nostre saber i la nostra acció.

Així, doncs, finalment —i tanquem ja aquesta breu passejada per allò més abstracte tot retornant a allò concret de la teoria que ens interessa— la metàfora és la via de comprensió i coneixement bàsica, amb totes les implicacions que això té a tots els nivells, especialment a nivell psicològic pel que fa al paper de la imatge en el procés de construcció del sentit, tot i que no podem oblidar les implicacions a nivell d'acció que també presenta la teoria. Passarem tot seguit a examinar la validesa de la proposta en un camp concret d'anàlisi: Internet.

⁴⁹ Lakoff i Johnson destaquen el paper de les imatges-esquema en tots els seus textos, com ja hem comentat anteriorment.

2. Les metàfores d'Internet

Com tot àmbit de coneixement nou o que adquireix un ús generalitzat ràpidament, és necessari un aparell conceptual que ens ajudi a fer comprensible —passant segurament per una primera fase que tan sols permeti fer-nos-ho simplement representable— allò que, de moment, en origen, desconeixem o coneixem de forma vaga i poc profunda, superficial.

Un tècnic informàtic o un programador potser sabran referir-se a les “entranyes”⁵⁰ de la xarxa en termes d'un llenguatge que n'explica un altre, és a dir, mitjançant un metallenguatge que, ben definit, acaba de definir l'original, més proper a la pròpia experiència directa —que no és altra cosa, finalment, que ordinadors, cables telefònics i protocols. Els usuaris corrents de la xarxa, però, ens ajudem de multitud de metàfores que ens faciliten fer-nos una imatge, ni que sigui vaga, del que estem veient o realitzant amb l'ordinador com a instrument principal, tal com ho fem, per exemple, per explicar-nos sentiments amb el cos com a instrument destacat.

Tot seguit, doncs, ens introduïm en allò que representa el gruix d'aquest breu treball. Analitzarem, tot intentant agrupar-les i jerarquitzar-les⁵¹ —tot i que en algun cas ens serà difícil la situació, ja que algunes de les expressions lingüístiques i algunes de les idees més generals que tenim sobre Internet presenten una barreja força important d'elements de dominis diferents—, les diverses metàfores que omplen el nostre parlar diari sobre la xarxa⁵². Intentarem aprofundir el màxim en la nostra anàlisi i presentar totes les variants que puguin intervenir en la construcció de determinades metàfores conceptuals, en el sentit ja explicat en l'apartat anterior. Si no diem el contrari indicarem que estem parlant —i és així en la majoria dels casos, com ja hem advertit en l'apartat anterior del treball— de metàfores estructurals. Indicarem, quan calgui, la referència al fet que ens trobem davant d'una metàfora que és clarament o que presenta alguna similitud amb les metàfores ontològiques o orientacionals.

És clar que la comunicació i l'ús d'Internet tenen una base física indiscutible —cables, connexions, ones, etc.—, tal com les emocions i els pensaments tenen també la seva base física —neurones, nervis, sinapsis, etc. Tot i això, el fet de parlar de

⁵⁰ No amaguem la utilització de metàfores per part nostra.

⁵¹ Algunes de les metàfores han estat extretes de pàgines d'Internet citades a la webgrafia, tot i que l'anàlisi seguint la teoria de Lakoff i Johnson ha hagut de ser construïda des de zero.

⁵² El gruix de la pròpia mostra ha estat —tot i algunes extretes de pàgines web, tal i com acabem de dir— recollit a partir d'aportacions de diversos usuaris d'Internet, especialment gent jove amb no gaires coneixements tècnics del funcionament de la xarxa.

moviments, camins, orígens, objectius, etc. no podem deixar de considerar-ho una metàfora, ja que es tracta d'una representació —majoritàriament visual— dedicada a la millora de la nostra comprensió, i és així que considerarem expressions com les citades a títol d'exemple.

Anomenarem en tots els casos el domini destí de la metàfora “espai virtual”, ja que ens sembla —com tot seguit explicarem— el nivell més general de tots i, a més, és el que més podem trobar en les anàlisis que hem estudiat sobre la matèria.

2.1. Internet és un espai

Agruparíem aquí totes aquelles expressions que des del domini origen de l'espai físic construeixen Internet com un espai virtual on ens movem i estem. En principi, doncs, ens trobem amb una metàfora orientacional i estructural a l'hora, tot i que ràpidament, un cop rep els seus desenvolupaments possibles, es transforma en ontològica ja que dóna entitat a allò que no en té.

— Parlem de *net* i de *web*: ens fem la idea així d'espai connectat, de cables, de línies, de connexió de llocs reals on ens movem.

- Xarxa: lligada al concepte de captura d'alguna cosa (informació) però també lligada a la ja existent xarxa elèctrica o telefònica (que al cap i a la fi, és el seu lligam físic existent i que cal reparar, controlar i tirar físicament, tot i que a nivell d'usuari sigui oblidat sovint). És dins d'aquest espai de xarxa on parlem de “connectar-se”, “connector”, “estar en línia” i parlem també de “talls a la línia”. També podem pensar en xarxa de carreteres⁵³ i parlar llavors de “trànsit” a la xarxa, de “velocitat”, i d’“autopistes de la informació”. La idea de moviment real es fa, doncs, evident.
- “Teranyina”: lligada també al món dels animals que veurem més endavant —c.f. 2.7. Indicaria el perill de caure en ella, potser mostraria una visió més moral de l'invent.

— En accedir a una pàgina, molts cops se'ns ofereix la possibilitat de fer un “tour”, cosa que ja ens porta a pensar en moviment real realitzat en un espai paral·lel, virtual. A més, molts cops, les pàgines tenen un “mapa”.

⁵³ Hem separat aquesta metàfora, ja que ha estat força productiva i creiem que mereix un espai a part, tot i que dins de la més general que fa de l'espai virtual una còpia de l'espai real.

- Parlem de “vincle”: lloc on es produeix la unió de la xarxa entre els diversos espais que visitem. Pont o camí que uneix i controla els nostres moviments ficticis. A més, aquest vincle pot, literalment, “trencar-se”.
- Parlem d’”espai de disc”: imaginem una caixa on guardem coses fins que no n’hi caben més.
- Parlem d’”entrar i sortir” dels espais. Veurem en parlar de llibres i cases més endavant com aquest espai abstracte (però metafòricament físic) d’on entrem i sortim es concreta en forma de pàgina i casa.
- Parlem de *bit*, que vol dir literalment “tros”. Possible metàfora ontològica que intenta convertir allò no-físic en quelcom manipulable i representable.
- Fem, més en general, dels arxius, documents i fotografies, objectes concrets que podem “compartir” en un espai, o “passar-nos”, i que, fins i tot, podem “buscar” mitjançant un “buscador”. També podem, i entrem així en un altre terreny, enviar-los en un “correu” —metàfora ontològico-estructural— que es desenvolupa amb la “bústia”, la “saturació del correu”, etc. Parlem de “rebre i enviar” com a paradigmes del llegir —concepte central de tota la xarxa conceptual referida a la xarxa, unit a la centralitat de visió ja comentada anteriorment, tot i que en parlar de “chats” saltarem metafòricament, com per art de màgia d’aquest “llegir i escriure” a “parlar i escoltar”, potser per analogia amb la immediatesa de la conversa real.
- Parlem també de “maximitzar i minimitzar” els espais que visitem.
- Parlem també d’”obrir i tancar” espais, que seran concretats en forma de pàgines, documents, arxius, vídeos, etc.
- Podem “anar endavant i enrere”, de manera que donem sentit al nostre moviment, fent-lo més proper al nostre moviment real per l’espai físic, fent-ne així quelcom molt més orientacional. Aquest anar endavant, a més, el llegim normalment com a superació de fronteres, com a progrés i com a anada al futur, tal com normalment llegim el temps en clau d’espai.
- “Velocitat”: parlem de velocitat com si de moviment real es tractés. Veurem com aquesta velocitat es concreta més endavant en velocitat de navegació. Això ens porta a parlar de “distància” —els *clicks*— i a referir-nos als llocs d’Internet —metàfora que prendrà més forma en parlar de cases, ja que llavors veurem com tenim “adreces”.

— Parlem de “trànsit”, d’ocupació de la xarxa. Quan en parlem prenem una nova metàfora estructural, que converteix l’ordinador en un cotxe i a l’usuari en el conductor a través de les carreteres o autopistes de la informació.

DOMINI ORIGEN: “espai”	DOMINI DESTÍ: “espai virtual”
Lloc	Pàgina
Moviment	Clicar (entrar i sortir, obrir i tancar, anar endavant i enrera).
Camins*	Vincles (parlem de carreteres o autopistes de la informació)
Passeig*	<i>Tour</i>
Velocitat*	Rapidesa de navegació
Distància*	<i>Clicks</i>
Objectes (coses)	Documents, arxius, etc. (es completen amb la metàfora del correu)
Forma de l’espai	Xarxa (de carreteres ⁵⁴ , elèctrica, etc.), o teranyina
Espai	Espai de disc, memòria (personificació).
DOMINI ORIGEN: « xarxa viària »	DOMINI DESTÍ: “espai virtual”
Volum d’ocupació	Trànsit
Cotxe ⁵⁵	Ordinador
Conductor	Usuari
Afegiríem de nou les dues marcades a la part superior de la taula amb *	

Taula 1: Projeccions de la metàfora “Internet és un espai”, amb la subespecificació segons la qual “Internet és una xarxa viària”.

⁵⁴ Més desenvolupada separadament a sota, ja que aquesta es desplega de forma estructural més complexa amb un seguit de metàfores o en concreta d’altres d’una nova forma.

⁵⁵ Aquesta projecció i la següent, tot i que subjacents al sistema imaginari, no es realitzen en cap expressió lingüística de les que hem analitzat, tal com succeeix amb la que converteix l’ordinador en un vaixell en un mar de dades.

Així, doncs, metàfora molt i molt productiva, central, que situaríem al moll de tot desenvolupament conceptual de la xarxa que vulguem analitzar. Serà a partir d'aquesta —que fa d'Internet un espai paral·lel— que concretarem les següent amb estructures i situacions diverses: orientació vertical, llibres, cases, mars, etc.

2.2. Internet és un espai que està a dalt

Concretem en aquest apartat la idea presentada en el punt anterior, és a dir, continuem orientacionalment, tot i que també estructuralment i ontològica. Vèiem en l'apartat anterior que Internet és un espai on ens movem i on restem durant un temps cercant i trobant informació, arxius, etc. Veurem ara com aquest espai es troba a dalt, per sobre nostre. Ens trobem, doncs, amb una metàfora general de nivell orientacional lligada al fet que des de sempre ens trobem amb tres idees tradicionals, una corporal, una física i una cultural: 1) la informació se situa al cap, a la part superior del cos, lloc on també es situen els sentits centrals del cos humà —si penséssim amb els peus, segurament situaríem la informació sota terra; 2) la xarxa elèctrica —tradicionalment imatge de tota xarxa— passa majoritàriament per sobre nostre, i 3) allò que hem de conèixer —el Bé, la Veritat, etc.— sempre s'han situat per sobre nostre, al cel, o al món de les Idees, etc.

Tot i això no podem oblidar dues coses més: a) normalment la pantalla —lloc de consulta visual— es troba per sobre de la torre —lloc d'emmagatzematge, i b) preguntades vint persones sobre on imaginem trobar un llibre que busquen al prestatge d'una biblioteca, divuit van comentar que el llibre estaria, sense dubtar-ho, a dalt de tot.

— Parlem així de “pujar i baixar” arxius.

— Parlem del fet que “s’ha penjat” o que “ha caigut” el servidor

— Parlem de “descarregar” i de “velocitat” de descàrrega, altre cop, com ja havíem comentat amb la velocitat de trànsit o navegació.

— Fins i tot quan parlem d’“accés directe” imaginem un accés vertical dirigit al centre del cel.

L'espai de moviment que hem vist a la taula 1 es realitza, doncs, metafòricament, a nivell de terra (o, com veurem, de mar), mentre que la informació prové, sempre, de dalt.

Tot i ser un camp metafòric no gaire creatiu a nivell d'expressions lingüístiques concretes, no podem dubtar que es tracta d'un dels de més importància a nivell

d'experiència vital quotidiana de la xarxa, ja que ningú no posaria en dubte que la informació que hi cerquem i que “manipulem” es troba “realment” per sobre nostre.

2.3. A Internet hi ha coses⁵⁶

Ja hem comentat anteriorment en parlar de *bits* o del correu la idea segons la qual la informació a la xarxa és considerada generalment una cosa física —metàfora ontològica i estructural a l'hora, ja que aquestes coses reben un tractament estructurat en forma de cosa concreta: tros, correu, etc.

A més de les metàfores ja citades en aquest sentit, i de les que de ben segur trobarem més endavant, ja que la navegació, per exemple, ens fa pensar en el mar com a substància, el vaixell com a instrument concret⁵⁷, etc. o, també, les pàgines ens fan pensar en paraules com a coses, etc. afegim en aquest apartat diverses accions que ajuden a conceptualitzar la informació d'Internet com a coses.

— Parlem d'“executar, d'inicialitzar, d'eliminar, d'instal·lar, d'ocultar o de guardar”, per exemple. També parlem de “fer i desfer”. Totes elles accions humanes que juntament amb conceptes com el de “memòria”, “enviar i rebre”, “eines”, “barres”, “una vista prèvia” o “panells de control”, fan present la figura humana fins arribar a l'extrem de, en molts casos, crear una personificació que ens fa parlar de l'ordinador com a cosa pensant, sense tenir en compte l'usuari que hi ha darrere. Expressions com “està pensant”, “està treballant” serien clares mostres d'això que comentem.

— També parlem de “retallar, enganxar”, etc. però veurem aquestes metàfores en parlar de la xarxa com a lloc de llibres, pàgines i textos.

Aquesta metàfora ontològica ajuda, doncs, a acabar de concretar l'espai que havíem presentat als apartats 2.1. i 2.2.

⁵⁶ Ja hem vist el lloc de les coses a la taula 1.

⁵⁷ Tot i que aquesta metàfora no és usada, és a dir, que la projecció d'aquest element no es realitza entre el camp origen i el camp destí.

2.4. Internet està relacionada amb l'aigua⁵⁸

La fluïdesa de la informació —suposem cada cop més que la recerca és ràpida i eficaç gràcies a ADSL, cable, etc., cosa que no passava fa uns anys, amb aquells mòdems antics i lents i que fins i tot feien sorollets— segurament porta a establir un lligam ontològic-estructurals amb l'aigua.

- Parlem de “navegar” i de “navegador”: idea que ens porta altre cop al moviment real, a més, un moviment que —fixem-nos amb la proximitat amb el concepte d’“explorador”— ens fa pensar en perills, recerques de coses valuoses, tresors, enmig d’altres coses que ens volen impedir arribar al nostre objectiu. Fixem-nos que completarem les tasques humanes usant un “llançador” (potser pensant amb la llançadora espacial, que també envia a navegar, però per l’espai, és a dir, per sobre) i que la informació ens serà finalment donada per un “servidor”. Així, doncs, el Navegador seria aquell que aconseguix els serveis del Servidor tal com un conqueridor aconseguix els del conquerit.
- Parlem de “pirates”, navegants que posen impediments al fet que la navegació i la troballa d’allò cercat es desenvolupin amb normalitat. Darrerament, la ciència ficció ens ha fet pensar cada cop més en pirates que no naveguen pel mar sinó que creuen l’espai exterior atacant naus espacials —situant, doncs, de nou, com dèiem, la xarxa per sobre nostre.
- Parlem de *webmaster*, idea lligada a capità d’embarcació.
- Parlem d’“internauta” i de “cibernauta”, tots dos lligats tant a la navegació pel mar com a la navegació per l’espai, a la qual ja hem hagut de referir-nos en parlar de la llançadora i, fa un moment, dels pirates.
- Parlem, en la connexió, de “ports” d’entrada i de sortida. Idea lligada a l’orientacional origen – camí – destí, però que en aquest cas ens relaciona estructuralment aquesta metàfora amb la navegació marina.
- Tenim, darrerament, i cada cop més usat, un sistema de descàrrega d’informació anomenat *torrent* o *bittorrent*, indicant la velocitat i fluïdesa cada cop més gran de la informació, gràcies a la millora de *hardware*, *software* i connexions externes.

⁵⁸ Tot i que cada cop més aquesta metàfora s’entén en termes de navegació espacial, més que no pas navegació marítima tradicional, creiem que per influència de la multitud de pel·lícules de ciència ficció que presenten la navegació per la xarxa com una navegació en l’espai sideral.

DOMINI ORIGEN: “navegació”	DOMINI DESTÍ: “espai virtual”
Navegació	Consulta o cerca d’informació a la xarxa
Navegant (nauta)	Usuari (anomenat internauta i cibernauta)
Pirata	Usuari que impedeix una navegació correcta
Capità	<i>Webmaster</i>
Ports d’origen i destí	Ports d’entrada i sortida
Ajudant	Navegador i llançador
Vaixell ⁵⁹	Ordinador

Taula 2. Projeccions de la metàfora “Internet està relacionada amb l’aigua”.

Així, doncs, ens trobem amb una sèrie de metàfores que, a més de donar entitat ontològica a la informació, l’orienten i l’estructuren fent-nos pensar en un moviment real envoltat de perills i de dificultats, en un vertader “mar o oceà de dades o d’informació” on hem de saber moure’ns per tal d’arribar al destí que ens hem fixat.

2.5. Internet està relacionada amb els textos

En aquest apartat agrupem les metàfores que tenen a veure amb la construcció que fa de la consulta d’Internet una consulta directa de llibres, textos i documents en general, com si no es tractés de mirar una pantalla sinó d’una consulta directa, com si d’estar en una biblioteca o hemeroteca es tractés⁶⁰. Tinguem en compte que bona part dels treballs realitzats darrerament per escolars i estudiants en general es desenvolupen mitjançant la consulta de documents en seus web, no pas per la visita a biblioteca o hemeroteques reals —la mateixa bibliografia/webgrafia d’aquest treball n’és una mostra evident. És per això que aquesta metàfora ontològico-estructural és tan creativa, ja que està intentant substituir un camp d’experiència per un altre.

⁵⁹ Aquesta projecció no es veu realitzada en cap expressió lingüística concreta que haguem descobert, tot i que, evidentment, forma part de l’imaginari corresponent a aquesta estructura.

⁶⁰ També trobaríem, de forma semblant, aquesta metàfora desenvolupada en el sentit paral·lel segons el qual Internet és un conjunt de pàgines.

- Parlem, en primer lloc, evidentment, de “pàgina” —idea lligada, doncs, al paper—, quan, molts cops, si l’imprimíssim obtindríem molt més que una pàgina o, com a mínim, una pàgina de dimensions no estàndard. Parlem, lligant aquesta metàfora amb la que serà el nostre següent objectiu d’anàlisi —cf. 2.6.—, de *Homepage* “pàgina llar o pàgina casa”.
- Parlem de tenir una “llibreria”, quan òbviament, cap llibreria mínimament digna hauria de cabre en l’espai d’una torre d’ordinador.
- Parlem d’”obrir, omplir, canviar, moure i eliminar” “carpetes”, que omplim de documents, com si de la carpeta clàssica es tractés —la pròpia icona intenta fer-nos-hi pensar constantment per crear la il·lusió ontològica d’accés físic a ella.
- Tenim un “escriptori” ple de “carpetes” i “arxius”, cosa que alguns autors consideren una metàfora per ella mateixa, com a traspàs al món virtual del lloc de treball físic: oficina o simplement escriptori físic.
- “Tallem i enganxem” —pensem novament en les icones— com si fóssim mags de les tissors i creem vertaders *collages* a partir de trossos arplegats aquí i allà per la xarxa —de nou pensem que molts dels treballs d’escolars avui en dia es creen així (en el millor dels casos, ja que molts cops simplement descarreguen treballs sencers i acabats d’alguna pàgina d’”ajuda a l’estudiant”).
- També “adjuntem, editem, esborrem, afegim” i tenim un “menú” —i fins i tot un “índex” com a entrada a la pàgina— que ens permet moure’ns per totes aquestes accions que, com ja hem comentat, personifiquen i donen entitat ontològica a la informació de la xarxa, de manera que la metàfora esdevé estructural, orientacional i ontològica.
- Parlem de tenir una “paperera” —exemple clar de l’esforç per part dels dissenyadors de crear icones que reforcin el sentiment de realitzar una acció real en el món virtual, reforçant allò que s’anomena la màgia de l’ordinador. Moltes altres icones estan dissenyades amb aquesta intenció (com ja hem comentat en algun cas).

DOMINI ORIGEN: “textos”	DOMINI DESTÍ: “espai virtual”
Pàgina	Seu web
Llibreria o biblioteca	Llibreria
Carpets	Carpets
Paperera	Paperera
Escriptori	Escriptori
Accions (tallar, enganxar, editar, etc.)	Mateixes accions

Taula 3. Projeccions de la metàfora “Internet està relacionada amb els textos”.

Quan parlem d’imatges i documents, doncs, aquesta és una metàfora molt productiva i que, segurament, en el futur, anirà donant-nos nous desenvolupaments a mesura que la tècnica permeti cada cop més accions i doni més llibertat a la manipulació de la informació de la xarxa. El fet que —com hem vist— la majoria d’elements de l’espai virtual prenguin el mateix nom que en el món real ajuda a aquesta creativitat imparable, donat el sentiment de màgia del qual ja hem parlat.

2.6. Internet és una casa

Ens trobem a la darrera part estructural d’aquest treball, i això en els dos sentits, ja que és la darrera part que vertaderament afegeix informació destacable a l’anàlisi plantejada en origen i també perquè ens trobem davant de la darrera gran metàfora estructural que examinarem —ja que les examinades en el punt següent les veuríem més com a metàfores d’imatge que com a metàfores conceptuals.

Agrupem, doncs, en aquesta darrera part les metàfores que relacionen la xarxa amb un espai on ens movem com en una casa.

— Parlem de *chatrooms*, habitacions de conversa, on parlem i escoltem quan en realitat, a més, escrivim i llegim en la majoria dels casos —tal i com ja havíem comentat anteriorment.

- Parlem de “finestres” i “portals” o, més en general, “accessos” i fins i tot “accessos directes”. Aquests accessos, a més, com si simplement de portes es tractés, podem obrir-los i tancar-los.
- Ja hem vist anteriorment el concepte de *homepage* —cf. 2.5. També hem vist com les pàgines tenien adreça.
- Movent-nos, entrant i sortint de les pàgines i seus web, el que fem en realitat és allò que fem als amics, coneguts i altres persones, els fem “visites”, entrem, doncs, a casa seva.

DOMINI ORIGEN: “casa”	DOMINI DESTÍ: “espai virtual”
Habitació	<i>Chatroom</i>
Finestres i portes (que podem obrir i tancar)	Finestres, portals i accessos
Casa (llar)	<i>Homepage</i>
Entrar i sortir (fer visites)	Visitar
Visitant	Usuari

Taula 4. Projeccions de la metàfora “Internet és una casa”.

Metàfora força productiva que intenta (contràriament a l’estranyesa detectada en l’espai marítim, l’exploració, etc.) donar normalitat i sentiment de comoditat a la xarxa. Lluny dels perills, se’ns posa en una casa que coneixem i on ens movem amb plena llibertat entrant i sortint, visitant-nos mútuament i establint connexions plenament segures.

2.7. A Internet hi ha animals

Afegim aquest darrer apartat més a títol de curiositat que per la seva importància estructural i conceptual —ja que considerem que per la seva poca productivitat i pel seu

l·ligam de semblança es tracta més de metàfores d'imatge que de metàfores conceptuais⁶¹— un seguit d'expressions lingüístiques relacionades amb el món animal.

- Comencem pels microorganismes i per la més creativa de les metàfores d'aquest apartat, potser podríem dir, la més "conceptual"⁶²: personificant —o com a mínim “biologitzant-lo”, és a dir, donant-li vida— l'ordinador, parlem dels “virus”, que li malmeten la "salut" i li produeixen un funcionament inadequat. El millor per a ells, com tots sabem, és més una bona prevenció —"antivirus"— que no pas un tractament de "desinfecció".
- A més de “virus” també altres animals petitets com els “cucs” poden produir “forats” en la seguretat, causant danys diversos en el sistema. No creiem que aquesta metàfora produeixi més projeccions entre camps, excepte la històrico-literària del famós "Cavall de Troia".
- L'eina que generalment usem per a navegar i moure'ns per la informació de la xarxa és un altre animalet anomenat “ratolí”, tot i que cada cop més ens trobem davant de “hàmsters” sense cable⁶³. En els dos casos la semblança d'imatge és evident i no anirà més enllà, creiem, de la simple coincidència nominal.

⁶¹ Ens basem per a aquesta classificació especialment en el text de M.J. Cuenca i J. Hilferty citat a la bibliografia, especialment les pàgines 104 i 105.

⁶² La tracta en profunditat com a conceptual Gilles Fauconnier a *Mappings in thought and language*, Cambridge University Press, NY, 2005, p. 18 en endavant. Ens parla de desenvolupaments conceptuals com "desinfecció", "contaminació", "immunitat", "propagació" del virus, etc.

No creiem que aquests desenvolupaments donin força conceptual a la metàfora tal com succeeix, contràriament, amb les que hem examinat en apartats anteriors, que quan més desenvolupament rebien més consistència conceptual mostraven i més ens podien fer viure una certa sensació de "barreja" —amb el paradigma claríssim de les icones de l'escriptori virtual.

El mateix Fauconnier ens parla —una mica més endavant en el mateix text que hem citat—, del procés que tenen moltes expressions analògiques i metafòriques des de la relació esquemàtica original a la simple unió nominal o creació de polisèmia —sustentada en la majoria de casos per la "barreja" viscuda. Creiem que aquest final és el que mostren el conjunt de metàfores examinat en aquest treball, que acaben caient en la polisèmia, de manera que la "barreja" objecte d'estudi de la teoria defensada per Fauconnier i Turner en les seves obres, no se'ns dona operativa en el nostre terreny d'estudi si no és com a origen de l·ligam metafòric de dos camps diferents, és a dir, tal i com és tractat per Lakoff i Johnson, és a dir, que no afegiria, en aquest cas, res de nou al que ja hem dit, ja que hem tractat les metàfores "en origen", descobrint la seva font, no pas analitzant la barreja viscuda, que, a més, es mostra moltes vegades clarament inoperativa, com per exemple en el cas de la carretera o autopista de la informació, on, com ja hem comentat, en cap cas l'ordinador és viscut com a cotxe o jo em visc a mi mateix com a conductor.

⁶³ I trenquem així la monosèmia donada a “hàmster” al text citat a la bibliografia de M.J. Cuenca i J. Hilferty (p. 128) i podríem arribar a convencionalitzar el terme per referir-se al ratolí sense cables per semblança física analògica. No descartem, doncs, que posteriors innovacions puguin desfer o trastocar qualsevol de les expressions presentades al llarg d'aquest treball i, a més, al ritme que es desenvolupa darrerament la tecnologia informàtica i multimèdia, pot ser fins i tot que aquest canvi no trigui gaire a produir-se.

Il·lustració 1. Ratolí i hámster.

Conclusió

Hem vist al llarg d'aquest treball com la teoria de la metàfora defensada per Lakoff i Johnson ens ha servit per tal de categoritzar les diverses metàfores que utilitzem en parlar de les activitats, persones i utensilis relacionats amb Internet i, al mateix temps, també ens ha servit per entendre l'ús que en fem —lligant així coneixement i acció tal i com la pròpia teoria dels autors preconitza. Excepte el darrer grup examinat, que quedaria més limitat a l'àmbit de les metàfores d'imatge sense desenvolupament conceptual més ampli, la resta de grups metafòrics se'ns ha mostrat clarament analitzable des del punt de vista d'aquests autors: hem trobat metàfores que hem pogut fàcilment explicar des de la tipologia orientacional – ontològica – estructural, i al mateix temps se'ns ha fet clar que, com a camp de coneixement nou que representa la xarxa, la majoria de metàfores que hem trobat han estat —tal i com Lakoff i Johnson indiquen en els seus textos— del tipus estructural, tot i que amb elements ontològicorientacionals gairebé també en tots els casos, ja que l'interès primari en usar el vocabulari referit a aquesta àmbit nou de coneixement i acció no és altre que el d'aconseguir una bona comprensió —que no és altra cosa que una bona categorització o estructuració— de la realitat a què es refereix.

Així, doncs, anàlisis d'aquest tipus, centrades en altres àmbits de coneixement sorgits de noves tecnologies o simplement de noves formes de fer —amb el component de context cultural que això implica— ens ajudarien a comprendre la creativitat, la productivitat de determinades formes metafòriques enfront d'altres que no ho són tant. En analitzar diversos camps, com ara ha estat el cas d'Internet, podríem saber si determinades estructures i determinats conceptes es repeteixen, donant una regularitat a la creació de llenguatge que ens permetés comprendre millor la nostra pròpia manera de conèixer i categoritzar el món, al mateix temps que ens permetria també destacar quins esquemes d'acció són els més reiterats darrerament. Això permetria establir continus o ruptures conceptuais que donessin una certa idea de l'evolució comprensiva de la ment humana, sense oblidar que aquesta comprensió sorgeix directament de la nostra interacció corporal amb el context físic i social que ens envolta.

No hem d'oblidar tampoc que aquesta anàlisi podria donar com a resultat adonar-nos que el fet d'entendre una activitat, com la relacionada amb la xarxa, mitjançant unes determinades metàfores i no unes altres pot donar lloc a que, per projecció metafòrica,

passem a comprendre altres realitats que apareguin posteriorment —o que en revisem alguna— tot utilitzant les mateixes metàfores.

Finalment, doncs, aquest treball hauria d'haver servit, no només per adonar-nos del continu ontològic-estructural-orientacional que suposa l'ús de metàfores que relacionen la xarxa, progressivament, amb un espai, amb un espai que està a dalt, amb un espai on hi ha coses, amb un espai que pren forma, normalment, de mar, de casa o de text, sinó que també hauria de servir per adonar-nos que els motius pels quals usem aquestes i no unes altres es troben arrelats, successivament —tal i com afirmen Lakoff i Johnson en els seus textos— en el nostre cos, la nostra interacció amb les coses del món i amb els altres en un context culturalment definit. La seva productivitat i el seu arrelament profund en la nostra forma d'entendre i actuar en la xarxa, mostra clarament que seran, a la llarga, metàfores oblidades, és a dir, que passaran a formar part del vocabulari considerat “literal”, oblidant que en origen es tracta de projeccions metafòriques des de diversos camps d'origen —tot i que amb similituds entre ells— a un determinat camp destí. Acabaran, així —cosa que amb algunes d'elles ja ha succeït— formant part de la llarga llista de les catacresis.

Bibliografia

- Aristòtil, *Psicologia*, Laia, Textos filosòfics, 4, Barcelona, 1989.
- Bronowski, J., *Los orígenes del conocimiento y la imaginación*, Gedisa, Filosofía, Barcelona, 1993.
- Croft, W. i Cruse, D.A., *Cognitive linguistics*, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
- *Cuenca, M.J., i Hilferty, J., *Introducción a la lingüística cognitiva*, Ariel, Lingüística, Barcelona, 1999.
- Fauconnier, G., *Mappings in thought and language*, Cambridge University Press, NY, 2005
- Fauconnier, G. i Turner, M., *The way we think*, Basic Books, NY, 2002.
- *Inchaurrealde, C. i Vázquez, I. (ed.), *Una introducción cognitiva al lenguaje y la lingüística*, Mira editores, Zaragoza, 1998.
- *Johnson, M., *The body in the mind*, Chicago University Press, Chicago, 1987.
- *Kövecses, Zoltán, *Metaphor: a practical introduction*, Oxford University Press, Oxford, 2002.
- *Lakoff, G., *Women, fire and dangerous things*, Chicago University Press, Chicago, 1987.
- *Lakoff, G. i Johnson, M., *Metáforas de la vida cotidiana*, Cátedra, Colección Teorema, Madrid, 1986.
- *Lakoff, G. i Johnson, M. *Philosophy in the Flesh. The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought*, Basic Books, Nova York, 1999.
- Lakoff, G. i Turner, M., *More than cool reason*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1989
- Nietzsche, F., *Sobre verdad y mentira en sentido extramoral*, dins Nietzsche, F., i Vaihinger, H., *Sobre verdad y mentira*, Tecnos, Cuadernos de filosofía y ensayo, Madrid, 1990.
- Stefik, M., *Internet dreams*, The MIT Press, Massachusetts, 1996.
- Ungerer, F., i Schmid, H.-J., *An introduction to cognitive linguistics*, Longman, Learning about language, NY, 1996.

Marquem amb * els textos centrals per a l'anàlisi portada a terme al llarg del treball i deixem sense marcar els llibres que simplement han estat recolzament teòric secundari.

Webgrafia

a) Pàgines relacionades amb la Lingüística Cognitiva

<http://www.indiana.edu/%7Eslavconf/SLING2K/pospapers/janda.pdf>

Molt bona introducció al tema de la Lingüística Cognitiva en general, amb una bona bibliografia.

<http://markturner.org/>

Des d'aquí es pot accedir a molta informació: articles, resums, etc., tots ells documents de gran interès, especialment els que comenten aspectes de la teoria escrita juntament amb Gilles Fauconnier, com les Conferències al Collège de France.

http://descargas.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/45702842103447217565679/008134_2.pdf

Text molt complet sobre Lingüística Cognitiva.

b) Pàgines relacionades amb la metàfora

<http://theliterarylink.com/metaphors.html>

Resum de part del text de Lakoff i Johnson *Metaphors we live by*.

<http://www.unav.es/users/ValorCognitivoMetaforas.html>

Aproximació a la teoria de Lakoff i Johnson.

<http://www2.udec.cl/~prodoci/metafora1/libro/metaf1.html>

Aproximació al paper de la teoria de la metàfora en Ciència Cognitiva.

<http://cogsci.berkeley.edu/lakoff/>

Pàgina de Lakoff dedicada a la metàfora conceptual.

<http://serbal.pntic.mec.es/~cmunoz11/dimeta2.pdf>

Crítica a alguns aspectes de la teoria de Lakoff i Johnson.

<http://www.uoregon.edu/~uophil/metaphor/metaphor.htm> - papers

Pàgina de la Universitat d'Oregon dedicada a la metàfora en Lingüística Cognitiva.

http://www.lancs.ac.uk/staff/hollmann/213_week8.pdf

Powerpoint sobre la relació entre gramàtica i metàfora.

<http://www.steverhowell.com/lakoff.pdf>

Bona aproximació a Lakoff supervisada per ell mateix.

<http://home.uchicago.edu/~sclancy/cogning/CognLingsyllabus04.pdf>

Esquema d'un curs. Bo per les referències bibliogràfiques bàsiques.

<http://www.cardiff.ac.uk/encap/clcr/gordon/lakoff.pdf>

Text bàsic de Lakoff.

c) Pàgines relacionades amb Internet

<http://www.uoc.edu/humfil/articles/cat/nunez0304/nunez0304.pdf>

Anàlisi dels comentaris realitzats en un fòrum concret.

http://boulesis.com/boule/nota/23_0_1_0_C1/

Molt breu anàlisi d'algunes metàfores relacionades amb la xarxa.

<http://www2.hawaii.edu/~ztomasze/cis703/proposal.html>

Centrat en l'anàlisi de les icones, és més un projecte d'estudi que un estudi fet.

<http://www.jqjacobs.net/anthro/metaphor.html>

Centrat en la idea de l'espai paral·lel. Mostra la necessitat de fer taules explicatives. Poc concret. Lligat a la metàfora de l'oficina.

<http://www.cs.bham.ac.uk/~amw/figLangWorkshop/Johansson.pdf>

Centrat en la Integració conceptual de Fauconnier i Turner. A nivell d'anàlisi de la xarxa afegeix ben poc.

<http://www2.hawaii.edu/~ztomasze/ling440/webmetaphors.html>

Centrat en les metàfores de l'espai i de la col·lecció de textos. Tot i així destaca la importància de les metàfores lligades a autopista, mercat, frontera, oceà, adreces, distàncies, camins, etc. Important perquè dona la clau de la realitat física de la xarxa: ordinadors, cables telefònics i protocols.

<http://informationr.net/ir/6-1/paper85.html>

Poc concret. Més centrat en metodologia que en resultats. Tracta les metàfores segons les quals Internet és informació, autopistes, biblioteca i xarxa. Té una bona bibliografia.

<http://www-personal.umich.edu/~jlawler/meta4compute.html>

Centrat en l'ús de l'ordinador en general. Destaca perquè parla de la metàfora del conductor i el cotxe a través de les autopistes de la informació i de l'escriptori com a lloc de treball.

<http://www.jordbo.dk/artikel.doc>

Destaca el fet que les metàfores ajuden a la comprensió i l'ús. Centrat en la metàfora que les pàgines són paper. Se centra en la catacresi i en la màgia de la xarxa.

http://jamillan.com/v_index.htm

Molt bon recull de vocabulari sobre la xarxa. Algunes anàlisis destacables, altres queden buides.